

XVI. YÜZYILDA LÂDİK KAZÂSINDA MÂLİKÂNE-DİVÂNİ SİSTEMİ

Doç.Dr. Mehmet ÖZ

Osmanlı Devleti'nin taşra idaresi sisteminin yeknesak bir yapı arzemediği ve Osmanlılar'ın fethettikleri yerlerde kendi sistemlerini kurarken daha önceki kanun ve âdetleri hesaba kattıkları bilinen bir husustur. Doğrudan denetimlerine aldıkları yerlerde klâsik timar sistemini uygulayan Osmanlılar'ın, kendilerinden önceki Türk-İslâm beylik ve devletlerinden devraldıkları yörelerin bir bölümünde uyguladıkları ve bu bölgelerin yerleşik aristokrasisi ile uzlaşmalarının bir ürünü olarak yorumlanan mâlikâne-divânî sistemi de bu genel anlayış ve tatbikatın bir yansıması olarak değerlendirilmelidir.¹

Sistemin Anadolu Selçuklularından alındığına dair bazı işaretlere rastlıyoruz. Memlûklar tarafından benzer sistemin Suriye'de uygulanmış olduğu kesin olmakla beraber, Memlûkların bu sistemi meselâ Ramazanoğulları gibi bir beylikten alıp almadıkları açık değildir². Sistemin en etkili biçimde uygulandığı Amasya-Tokat çevresinde nasıl yerleşmiş olabileceğine ilişkin olarak Tarihçi Mustafa Âli'nin gözlemleri önem taşıyor. Âli, sistemin kuruluşunu, Fetret Devrinde Amasya'yı merkez edinen Çelebi Mehmed'in (1413-1421) kendisini destekleyenleri ödüllendirmesi ile izah ediyor; ancak Barkan'ın haklı olarak belirttiği üzere, başka yerlerde bu tür ödüllendirmeler serbest mülklerin temlikli biçiminde olurken bu yörelerde farklı bir sistemin uygulanmasının arkasında başka sebeplerin bulunması icap eder. Ayrıca, bu sistemi Çelebi Mehmed ihdas etmiş değildir; sistem başka yörelerde de görülmekte ve daha eski devirlerde varlığına dair deliller bulunmaktadır.³

Osmanlı Devleti her ne kadar mâlikâne sahiplerinin haklarını tanıdıysa da, fırsatını bulduğu zaman bunları kısıtlamayı ve mâlikâne sahiplerini sıradan timarlı haline sokmayı da ihmal etmemiştir. Fatih devrinde pek çok mülk sahibinin eşküncü

harcı ödemekle yükümlü kılınması⁴ ve yine aynı sultanın pek çok vakıf ve mülkü timara dönüştürme operasyonu iyi bilinmektedir.

Burada şunu da belirtmeliyiz ki, bu sistemdeki mülk/mâlikâne hisseleri, imparatorluğun öteki yerlerindeki serbest mülk'lerden farklıdır. Mülk sahiplerinin hakları kısıtlıdır, zira onlar bir gelir ünitesine tamamıyla sahip olmanın çok uzağındadırlar⁵. Mülk sahibi olarak, gelirin muayyen bir kısmına tasarruf ediyorlardı. Bu geliri vakfetme veya satmaları mümkündü ama bu geliri sağlayan ünitenin bütünü üzerinde böyle bir hakları yoktu. Yani, gelir ünitesinin divânî kısmına hiç karışmazlardı.⁶

1. Sistemin genel bir değerlendirmesi için bkz. Ö.L.Barkan, "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller-Malikâne-divânî Sistemi", **Türkiye'de Toprak Meselesi-Toplu Eserler I**, İstanbul 1980, ss.151-208. Konuya ilişkin bazı çalışmalar için ayrıca bkz. M.Öz, "Tahrir Defterlerine Göre Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi", **Vakıflar Dergisi**, XXIII (1994), s.229 (2 ve 3 numaralı dipnotlar).
2. M.L. Venzke, "Aleppo's Malikane-Divani System", **Journal of the American Oriental Society**, 106/3 (1986), ss.451-469. Halep'te mâlikâne ve divânî terimleri geçmemekle beraber uygulanan sistemin mâlikâne-divânî sistemiyle aynı olduğu görülüyor.
3. Barkan, **a.g.m.**, ss.162-163.
4. I.B.Steinherr-N.Beldiceanu, "Recherches sur la Province de Qaraman au XVe siecle", **Journal of the Social and Economic History of the Orient**, XI (1968), s.16.
5. Bu konuda geniş bilgi için bkz., Barkan, "Mâlikâne-Divânî Sistemi", s.153-157.
6. 1570'lerde Rum Vilâyetini tahrir eden Trabzon Sancakbeyi Ömer Bey, Sivas Mufasssalı'nın mukaddimesinde sistemin niteliğini açıklamağa çalışmıştır. Ömer Bey, Rum Vilâyeti'nde *harac-ı muvazzaf* (tesm-i çift)den gayri hububat vs. gelirlerden iki öşür alındığını, *öşr-i divânî* denilen kısmın sipahi tairesi, *öşr-i mâlikâne* denilen kısmın da mülk ve vakıf sahipleri tarafından alındığını belirttiğinden sonra mâlikâne sahiplerinin çoğunlukta yerleri

Sistem esas itibariyle, bir yerin gelirinin iki ayrı hisse, yani divânî (devlet veya temsilcileri) ve mâlikâne (mülk sahipleri ve vakıflar) arasında paylaşılması şeklinde tezahür etmekte ve temelde *iki baştan ta'sir* usulüne dayanmaktaydı. Yani, ürünlerden onda bir değil, beşte bir (*hums*) alınmakta ve alınan oşür iki hisse arasında belli ölçülere göre bölüşülmekteydi⁷. İdeal biçimiyle sistemde divânî hisselerinin timar, zeamet veya has; mâlikâne hisselerinin ise mülk veya vakıf olarak tahsis edildikleri düşünülebilir. Ancak uygulama çok daha karmaşıktır ve sistemin bazı yerlerde çözülmesi sebebiyle de, sâdece ismen mevcudiyetini korumuştur.⁸

* * *

Bu makalede, temelde XVI. asra ait tahrir defterlerinden hareketle, bugün Samsun'un bir ilçesi olan Lâdik'teki mâlikâne-divânî sistemini ortaya koymağa çalışacağız. Samsun İli'nin güney doğu ucunda yer alan Lâdik, iklim bakımından ılıman Karadeniz ikliminden ziyade Doğu Anadolu iklimine sahiptir. Bunda kasabanın Akdağ'ın eteklerinde kurulmuş olması en büyük etkenidir. Yine yakınındaki Lâdik Gölü'nün de tesiriyle nemli bir havası vardır.

Çok eski bir yerleşim yeri olan Lâdik (antik Laodicea) Danişmendli Melik Gazi tarafından fethedilmiş⁹ ve Danişmendlilerin Anadolu Selçuklularına bağlanmasından sonra Selçukluların kontrolüne girmişti. İlhanlılar'ın Anadolu'daki tahakkümlelerini arttırmaları ve Anadolu Selçuklu Saltanatının giderek zayıflaması sonucunda XIII. asrın sonları ile XIV. asrın başlarında Anadolu'da beylikler devri başlamıştır. Bu arada Samsun ve Lâdik yöresinde de II. İzzeddin Keykâvus (aralıklarla 1246-1262) neslinden gelen Kubadoğulları bir beylik kurmuştur.¹⁰ 1318 civarında bir İlhanlı valisi olarak görev yapan, Keykâvus'un torunu Taceddin Altunbaş Gazi Çelebi tarafından kurulan beylik onun ölümünü müteakip (1340-1350 ?) ikiye bölünmüştü. Oğlu Keykubad Samsun, Kavak ve Lâdik'e hakim olurken lalası Emir oğlu Taşan Merzifon, Havza ve Vezirköprü yörelerinde Taşanoğulları Beyliğini kurmuştur. Keykubad'dan sonra oğlu Ali başa geçmiş ve bu küçük beylik Amasya valisi Şadgeldi Paşa ve halefi Ahmed'i metbû tanımıştır. Lâdik, Yıldırım Bayezid Amasya'yı fethettikten sonra savaşmadan Timurtaş Paşa'ya teslim olmuş ve böylece Osmanlı topraklarına katılmıştır.¹¹

* * *

Araştırmamız temelde biri "muhasabe icmâli" niteliğindeki bir defterle iki mufassal deftere dayanmaktadır. İlk kaynağımız I. Selim (1518-1520) devri sonlarında Mehmed bin İbrahim'in deruhde ettiği Rum Vilâyeti tahririne dayanan TT 387 numaralı (muhasabe icmâli) defterdir.¹² Bu defterde

Amasya sancağına bağlı Lâdik Kazası 366-369. sayfalar arasında yer almaktadır. Bu defterde, kazâya bağlı yerleşim birimlerinin nüfus ve geliri, dirlik türü esasına göre, yani padişah hassı, mirliiva hassı, timar ve zeamet vb. olarak ve özet bir şekilde yazılmıştır. Kayıtlı yetişkin (bülüğ çağıının üzerindeki) erkek nüfus hâne-mücerred ayırımına göre yazılırken, vergi gelirleri sâdece toplam hâsil olarak verilmiştir.

İkinci kaynağımız TT 387¹³ ile mukayese edildiğinde ondan sonra yazılmış olduğu intibahını

ni ötedenberi buralara tasarruf eden reâyâ vs. ye kiralağını söyler (Barkan, a.g.m., s.159). Bu ifadeden reâyânın bu tür yerleri kullanmasının mâlikâne sahiplerinin isteğine bağlı olduğu sonucu çıkar ki bu yanlış bir değerlendirilmedir (A.g.m., ss.160-161).

- Rum Vilâyetinde çift, bennâk ve caba vergileri, kovan resmi (*resm-i küvare*), koyun resmi (*resm-i ganem*, *âdet-i ağnam*) ve *bâd-ı hevâ* ve *deşt-bânî* gibi vergiler yalnızca *divânî* hissesine aitti. Bkz., M.Öz, "Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi". Diğer bazı yörelerde kovan vergisinin de bölüşüldüğü anlaşılıyor. Krş. Barkan, *aynı makale*, s.190 (Malatya yöresi).
- Sistem hakkındaki makalesinde Barkan, galiba 1520 tarihli TT 387'nin fasıl sonlarındaki özet bilgilerin ışığında, sistemin Rum Eyaleti'nin merkezî kısımlarında (Amasya-Tokat-Sivas) gerçek anlamıyla devam ederken, çevredeki Şebinkarahisar, Ünye, Niksar, Samsun ve Bafra gibi yerlerde inkaraza uğradığı sonucuna varmıştır: "Mâlikâne-Divânî Sistemi", s.167. Genel olarak doğru olmakla birlikte bu gözlemin bahse konu yerlerdeki bölge içi farklılaşmaları göz ardı ettiğine başka bir yerde işaret etmiştik: Mehmet Öz, *Population, Taxation and Regional Economy in the District of Canik 1455-1576*, Basılmamış Doktora Tezi, Cambridge 1990, s.177 (Türk Tarih Kurumu tarafından 15 ve 16. Yüzyıllarda Canik Sancağı adıyla yayınlanmaktadır).
- Evlilya Çelebi'nin Lâdik adı ile ilgili rivayeti bir yakıştırma dan ibarettir. Ona göre, Melik Gazi şehri fethettikten sonra ümerasından biri "Sancağı kal'a üzerine dikmeyelim" der; Melik Gazi ise cevaben, "Lâ dik sancağı" der. Arapçada "lâ" "hayır" demek olduğu için Melik Gazi "Hayır dik sancağı" demiş, olmaktadır. Böylece şehrin adı Lâdik olarak kalır: *Seyahatnâme*, İstanbul 1314 (1896), c.II, s.390. Lâdik hakkında özet bilgi için bkz. Besim Darkot, "Lâdik", *İslâm Ansiklopedisi*, c.7, s.1-2.
- Bkz. Hüseyin Hüsameddin, *Amasya Tarihi*, İstanbul 1927, c.III, s.23 vd.; Kazım Dilcimen, *Canik Beyleri*, Samsun 1940, ss. 45 vd. Lâdik, daha sonra Osmanlı hakimiyeti altında Kubadoğlu Cüneyd Bey'e bırakılmıştır.
- Bkz. İ.H.Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c.I, 3.bs., Ankara 1972, s.298.
- Rum'un yanı sıra Karaman'ı da kapsayan bu defter bugüne kadar pekçok araştırmacı tarafından kullanılmıştır. Defterin Canik Sancağı ile ilgili kısmı Bahaeddin Yediylidiz-Mehmet Öz-Ünal Üstün tarafından *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları* serisinin üçüncü cildi olarak yayına hazırlanmış olup Türk Tarih Kurumu tarafından basılmıştır. Mehmed bin İbrahim'in Sultan Selim zamanında, 1520'de Rum tahririnin tamamladığına dair bkz. İ.Miroğlu, *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, İstanbul 1975, s.20; Ahmet Şimşirgil, *Osmanlı Taşra Teşkilâtında Tokat*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 1990, s.4-5.
- Bu defterde yer alan Rum Kanunnâmesi 926 (1519-20) tarihini taşımaktadır (s.351). Krş. B.Yediylidiz, *Ordu Kazası Sosyal Tarihi*, Ankara 1985, s.149.

veren bir mufassal defter olan TT 90'dır. Katalogda I. Selim devrine atfedilen bu defterin 1-60. sayfaları Lâdik kazasına aittir. O. Özel, bu defterin 1554 civarında Atâî b. Celal tarafından yapılan Rum Vilâyeti tahriri sonrasında yazıldığını söylemektedir¹⁴ ki bizce de bu doğru bir tahmindir.¹⁵ Gerçekten de TT 387'deki Lâdik'e dair verilerle TT 90'dakiler karşılaştırıldığında, ikincinin daha sonra yapılan bir tahrire ait olduğunu gösteren pek çok belirti görülür. TT 90'daki köy gelirleri ile TT 387'deki hasıl rakamları bir iki istisna dışında tamamen farklıdır. Yine bir iki istisna dışında TT 90'daki nüfus ve hasıl miktarları daha yüksek görünmektedir.¹⁶ Acaba TT 387 I. Selim devrinde yapılmış bir başka tahrire göre düzenlendiği halde TT 90 I. Selim devri sonlarında veya Kanunî devri başlarında yapılan bir tahririn sonuçlarını mı ihtiva etmektedir? Daha önce incelediğimiz Canik Sancağına ait TT 54 ile büyük benzerlikler gösterdiği rahatlıkla görünüyor.¹⁷ Ancak iki defterin farklı kişiler tarafından yazıldığı da anlaşılmaktadır; yani verilerin yazılış biçimi aynı görünse de yazı stilleri biraz farklılık gösterir. Yine, TT 54'ün, Canik Sancağı için TT 387'nin dayandığı mufassal defter olduğu söylenebilirken (hasıl rakamlarının uyumu bunu gösterir)¹⁸ aynı durum Lâdik'te niçin farklıdır? Muhtemelen TT 90, TT 387'den bir müddet sonra yazılmıştır, Zira hem daha yüksek gelir ve nüfus rakamları vardır hem de TT 387'de divânî hissesi timar olan bazı köyler, TT 90'da "divânî timar, haliya hassa-ı hüdevendigâr" biçiminde kaydedilmiştir.¹⁹

Üçüncü ana kaynağımız 1575-76 tarihli Amasya Livası Mufassal Defteri'nin ikinci cildi olan TK 34 numaralı defterdir. Ankara Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan bu defterde Lâdik kazası v. 110b-136b arasındadır ve önce Nefs-i Lâdik'teki mahallelerin nüfusu ve kasabanın gelirleri, daha sonra da köyler yazılıdır. Trabzon Sancakbeyi Ömer Bey tarafından 1570'lerde gerçekleştirilen Rum Vilâyeti tahririnin sonuçlarını yansıtan bu mufassal defterden başka aynı tahrire ait TK 245 numaralı Amasya Livası timar icmalı ile TK 583 numaralı Rum Evkaf defteri mevcuttur.

Kaynaklardan bahsederken de zikrettiğimiz üzere Lâdik kazası XV. yüzyıldan itibaren Rum beylerbeyiliğine bağlı Amasya Sancağının bir parçası olmuştur. Evliya Çelebi'nin rivayetine göre Amasya'da şehzade sancağı beyi olduğu sıralarda II. Beyazid her sene altı ay Lâdik kasabasında yazı geçirirdi. Lâdik'in bu idarî statüsü Cumhuriyet devrine kadar sürmüş ve Cumhuriyet devrinde Sam-sun'a bağlanmıştır.

XVI. yüzyılda Lâdik Kazası bir kasaba ile 44 köyden oluşmaktaydı. Bu durum 1520 ilâ 1576 arasında hemen aynı kalmıştır.²¹ Yörede ağırlıklı olarak yerleşik bir hayat sürülmektedir; ancak konar-göçer asıllı olup büyük ölçüde toprağa bağla-

nan birkaç gruba da rastlanmaktadır. Defterlerde Etrâkiye olarak geçen bu cemaatlerin tarımla meşgul oldukları, yani sadece hayvancılık yapmadıkları üzerlerine kaydedilen vergilerden açıkça anlaşılır.²² Lâdik kasabası ise 12 mahalleden oluşan mütevazı bir şehir-kasaba idi. Kasabanın mâlikâne geliri, türbe ve zaviyesi Lâdik'te bulunan meşhur Şeyh Seyyid Ahmed-i Kebîr evlâdına aitti.²³ Şeh-

14. **Changes in Settlement Patterns, Population and Society- A Case Study Of Amasya**, 1576-1642, Basılmamış Doktora Tezi, Manchester Üniv., 1993, s.31. Bu tespitin dayanaklarını daha önce hazırladığı bir doktora ödevinde ortaya koyan ve bu bilgileri bana aktaran O.Özel'e müteşekkirim.

15. Atâî Bey'in Rum tahriri hakkında bkz., A.Şimşirgil, **aynı tez**, s.5-6. Rum'a tâbi Amasya ve Canik sancaklarının 1574-1576 tarihli defterlerinde bir önceki defter serisinin muharriri Atâî Bey'in yaptığı bazı hatâlar yer yer düzeltilmektedir. Meselâ bkz. **TK 33**, v.265a, 283a.

16. Her ne kadar iki defterdeki toplam gelir miktarları arasında fazla bir fark yoksa da (**TT 387**'de 274.149, **TT 90**'da 292.834 akçe yani % 6,8'lik bir fark) gerçek durum biraz daha farklı olmuş olabilir. Aşağıda da açıklandığı üzere **TT 90**'daki mâlikâne geliri bizim burada tahmin ettiğimizden daha fazla olabilir. Ayrıca, **TT 90**'da olmayıp, **TT 387**'de bulunan iki köyün geliri de hesaba katılmalıdır (İbi köyünün 3186 akçe *divânî* ve 2074 akçe *mâlikâne* geliri ile Çakırkıranoğlu köyünün 2234 akçe *divânî* ve 1634 akçe *mâlikâne* geliri-toplam 9128 akçe-). **TT 387**'deki *mâlikâne* gelirleri ile bu iki köyün geliri çıkarılır ve her iki defterde de aynı kalan Lâdik kasabası geliri hesap dışı tutulursa köylerden elde edilen *divânî* geliri ile müsellemler, mezraa vb. gelirinin **TT 387**'de 159.8119 akçe iken **TT 90**'da aynı gelir kalemleri toplamının 183.898 akçe olduğu yani iki defter arasında % 15'lik bir fark bulunduğu anlaşılır.

17. Rum Vilâyetinin XV. yüzyıldaki defterlerinin aksine bu defterlerde artık timar sahiplerinin adları ve mâlikâne hasılları yazılmamıştır. Yazım tarzı da aynılık gösteriyor. Meselâ, aynı toprak parçasına tasarruf eden iki kardeşten caba (topraksız evli erkek) statüsündeki önce yazılıyor, daha sonra da kardeşinin adı altında sahip olunan toprağın miktarı ve 'maa biraderiş' ibaresi yer alıyor: Bkz. **TT 90**, s.12 (Tatlucak köyü): "Yusuf veled-Mehmed, caba; Ramazan birader-i o, bennâk, ma'a biraderiş, becayı pedereş". Gerek **TT 90**, gerek **TT 54**, gerekse benzer defterlerde bu tür sayısız kayıt vardır.

18. Bu konuda, **15 ve 16.Yüzyıllarda Canik Sancağı** (Türk Tarih Kurumu tarafından basılıyor) adlı çalışmamızda geniş bilgi vardır.

19. Bu durumdaki köyler şunlardır (**TT 90**): Akpınar (s. 9), Başlamış (s. 18), Hayvalı (s. 35), Esengeldi (s. 40), Salur (s. 51). Bu köyler **TT 387**'de 367-368. sayfalardadır. Bu köylerin statüsü 1570'lerde derlenen son mufassal defter olan **TK 34**'te de aynıdır.

20. Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, İstanbul 1314(1896), c.II, s.390.

21. **TT 387**'ye göre köy sayısı 46'dır. Bu defterde yer alan İbi ve Çakırkıranoğlu(?) köylerine **TT 90** ve **TK 34**'te rastlamıyoruz.

22. Lâdik kazasında iskân, nüfus, sosyo-ekonomik yapı hakkında ayrı bir çalışmayı yakında yayınlamayı ümid etmekteyiz. Burada sadece bir fikir vermek üzere şehir ve köylerin toplam nüfusu tablo halinde gösterilmiştir.

23. Lâdik ve Seyyid Ahmed-i Kebîr hakkında bkz. Sadi Bayram, "Lâdik ve Seyyid Ahmed-i Kebîr er-Rıfai Hazretleri", **Türk Dünyası Araştırmaları**, Ekim 1991, sayı 74 (İstanbul 1991), ss.139-156.

rin divânî geliri ise Şehzade Ahmed'in annesi (Bül-bül Hatun)'nin mülkü iken (TT 387, s.366) daha sonra vakfedilmiştir.²⁴ Şehrin mahalleleri ve nüfusu 1520, 1554 ve 1576 tarihlerinde şöyleydi:

1576'da ise kayıtlı olmayanlarla beraber 3000 kişi civarında bir nüfustan bahsedilebilir.²⁵ Kır nüfusunun ise 1520-1576 arasında yüzde 91 artış gös-terdiği müşahede ediliyor.

Tablo 1 a: Lâdik Şehri Mahalleleri ve Nüfusu

LÂDİK Mahalle	1520				1554				1576			
	Nef.	Ha.	Mü.	Di.	Nefer	Hâne	Müc.	Diğ.	Nefer	Hâne	Müc.	Di.
Câmi-i Cedid	108	71	36	1	120	78	41	1	140	120	18	3
Pazar	25	11	12	1	38	26	12	-	63(2)	49	11	3(2)
Künbed	25	12	12	1	39	24	14	1	68	54	6	8
Kara Hasan/Koyuncu	19	9	4	1	27	18	9	-	41	24	17	-
Polad	20	10	9	1	50	23	26	1	58	30	27	1
Zâviye(Tekke)	42	27	15	-	63	37	26	-	85(88)	44	41	(3)
Şehreküstü	39	24	14	1	49	32	15	2	72	47	25	-
Şerefeddin	36	25	11	-	29	24	5	-	68	46	21	1
Kârez (Gâzer ?)	14	12	1	1	27	17	10	-	20	14	5	1
Hacı Mehmed (Mescidi)	18	13	4	1	30	21	7	2	46	29	17	-
Pazarbaşı (n.d.Koğa)	58	27	30	1	61	29	32	-	109	69	39	1
Kellez (n.d.Kilyas)	20	10	9	1	16	13	3	-	54	35	19	-
TOPLAM	419	251	157	10	549	342	200	7	824	561	245	18

Açıklamalar: 1520 tarihli defterdeki hâne rakamı 252 olarak verilmiş, bizim toplamımız ise 251'dir. Ancak dikkat edilirse hane, mücerred ve diğer toplamı 418 yapıyor; bunun sebebi Pazar mahallesinde nefer sayısı 25 iken hâne, mücerred ve diğer toplamının 24 olmasıdır. Muhtemelen buradaki hâne rakamı 11 yerine 12 olmalıdır. "Diğer" sütunundakilerin tamamı 1520'de imamdır. 1554'dekilerin 3'ü imam, 1'i divane, 1'i pir-i fani ve 2'si caba'dır. 1576'da ise 1 hatip, 2 imam, 2 duağuy, 3 köprü tamircisi (müremmim-i cizr), 1 muhassıl (talebe) ve 6 niteliği belirsiz kişi bu kategoride yer almıştır. Ayrıca parantez içinde gösterilen ve nefer rakamına katılmayan 5 kişi de "an uteka..." olarak yazılmıştır.

Yukarıdaki tabloyu kısa bir değerlendirmeye tâbi tutarsak Lâdik kasabasının XVI. yüzyılda küçük boy bir kasaba olduğu ve nüfusunun, diğer pek çok Anadolu kasabası gibi, XVI. yüzyılın ikinci yarısında yüzde yüze varan bir oranda arttığı söylenebilir. Şehrin tahminî nüfusu 1520 dolaylarında 1300-1500 arasındadır. Deftere kayıtlı olmayan yönetici zümre mensupları ve askerleri de katarsak 1500-1800 kişilik bir nüfustan bahsedebiliriz.

Tablo 1b: Lâdik Kazası Köylerinde Nüfus

Tarih	Reaya	Etrakiye	Müsell.	Muaf	Gebran	Toplam
1520	2200	(56)	12	11	(367)	2223
1554	2656	(88)	136	104	(268)	2896
1576	3963	(154)	197	138	(517)	4298

Not: 1554 ve 1576'da muaf ve müsellemler resmî çift sistemine göre yazılmıştır. Parantez içindekiler reâyâ arasında sayıldığından ikinci kez toplama katılmamışlardır.

24. Esasen Bülbul Hatun'un yaptırdığı câmi ve hamamın vakıfları 1509'da tanzim edilmiştir. H.Hüsameddin, **Amasya Tarihi**, c.1, s. ; S.Bayram, **aynı makale**, s.142.

25. Tahrir defterlerine göre nüfusun hesaplanması tartışmalı bir durumdur. Burada Barkan'ın önerdiği " $hâne \times 5$ " formülünün yanısıra diğer bazı araştırmacıların kullandıkları " $nefer \times 3$ " ve " $nefer \times 4$ " gibi formüller uygulanmış ve kabaca şehrin nüfusu hesaplanmıştır. Meselâ bir hâneyi beş kişiden oluşmuş kabul edersek 1520'de imamlar dahil 262 hanede toplam 1310 kişi yaşadığını hesaplarız. Bazı araştırmacıların yaptığı gibi mücerred rakamlarını buna eklersek 1467 rakamına ulaşırız. Kayıtlı olmayanların % 15'lik bir paya sahip olduklarını varsayarsak 1687 kişilik bir toplam nüfus rakamı elde ederiz. " $Nefer \times 4$ " formülünü uygulayıp yine kayıtlı olmayan gruplar için % 15 eklersek 1927 rakamına ulaşırız ki bu, 1520 için tavan rakam olarak kabul edilmelidir. Aynı tarih için en düşük nüfus tahmini ise " $nefer \times 3$ " formülü ile (tabii % 15'lik ekleme de yapılarak) elde edilen 1445 rakamıdır. Tahrir defterlerine göre nüfusun hesaplanması hakkındaki tartışmalar için bkz.Nejat Göyünç, "Hane Deyimi hakkında" **İÜEF Tarih Dergisi**, Sayı 32 (1979), ss.331-348; Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", **Vakıflar Dergisi**, Sayı 22 (1991), ss.429-439.

Tablo II a: 1520'de Lâdik Kazası Gelirleri

Havass-ı Hümayun	Timar ve Zeamet	Malikane Kale	Timarı
25.469	133.935	104.864*	2428

*Mâlikâne gelirinin 1554 akçesi divânîsi kale timarı olan bir köye, 4248 akçesi divânîsi padişah hası olan bir köye kalanı ise timar ve zeamet olan köylere aittir. Bu rakamlar fasıl sonlarında verilmiştir. Fasıl sonlarında Has-sa-i padişahî 25.469 akçe divânî ve 4248 akçe mâlikâne olarak gösterilirse de bu mâlikânenin sadece 1500 akçesi padişahıdır. Timar ve zeamet geliri 133.935 akçe divânî ve 99.62 akçe mâlikâne; Amasya kalesi mustahfızlarının timar geliri ise 2428 akçe divânî ve 1554 akçe mâlikâne geliri olarak yazılmıştır. Bizim hesaplamalarımıza göre gelirler ve dağılımı şöyledir:

Tablo II b:

Havass-ı Hümayun	Timar ve Zeamet	Vakıf	Mülk	Kale	Timarı	Diğer
26.619	138.327	51.552	46.721	2428	8502	
Yüzde	9.71	50.46	18.81	17.04	0.88	3.1

**27.006 akçelik Lâdik şehri geliri mülk geliri içinde yer almaktadır. Defterdeki fasıl toplamları 266.696 akçe, bizim toplamımız ise 274.149 akçe çıkmaktadır. Bu fark muhtemelen Tablo IIb'deki Diğer kategorisini oluşturan ve defterde hangi cihete tahsis edildiği belli olmayan 4160 akçelik 'el-Müsellemiye' ve 2451 akçelik 'Etrâkiye' haslından kaynaklanmıştır. Bu çıktığında bizim toplamımız 267.538 akçe olmaktadır. Diğer'deki öteki gelirler ise şunlardır: 1220 akçe nereye tahsis olduğu açıkça belirtilmeyen mezraa geliri ve 671 akçe çiftlik geliri. Mezraa gelirlerinin muhtemelen 865 akçesi timar, 200 akçesi vakıf ve 155 akçesi mülktür.

Tablo II c: Gelir Türleri ve Tahsis Edildikleri Cihetler

Gelir Türü	Hasıl	H.Hüm.	Timar	Vakıf	Mülk	Diğer
Divânî	141.146	6440	128.392	1646	4668	-
Mâlikâne	78.196	1150	12.363	49.906	15.047	-
Niyabet	13.029	13.029	-	-	-	-
Çayır	6000	6000	-	-	-	-
Müselleme	4160	-	-	-	-	4160
Diğer	4342	-	(1176 ?)	(560 ?)	(155 ?)	4342
Nefs-i Lâdik	27.006	-	-	-	27.006	-
Toplam	274.149	26.619	140.755	51.552	46.721	8502

TT 90, diğer XVI. yüzyıl mufassal defterleri gibi, mâlikâne hisselerinin ait olduğu cihetleri belirtmekle beraber bunların gelir miktarlarını vermemektedir. Bu defere göre Lâdik kazâsının gelirini hesaplarken, mâlikâne hissesi bulunan köylerin divânî gelirinin takriben yarısı kadar bir miktarı mâlikâne hasılı olarak kabul ettik. Gerçi TT 387 gibi mâlikâne hisselerinin yazıldığı defterlerde böyle bir ortalama hakkı çıkaracak veriler varsa da, tek tek örneklerin bu şablona uymayacağı da aşîkârdır. Ama biz yine de tahminî toplam geliri

vermek açısından böyle bir hesaplama yapmayı uygun gördük.²⁶

26. Mâlikâne hissesinin ürün öşürlerinden oluştuğu ve divânî hissedeki öşür miktarı ile mâlikânedekinin eşdeğer olduğu 1485 civarına ait Rum Vilâyeti defterlerinde açıkça görülür. Bundan hareketle, divânî içindeki öşürlerin tek tek toplanmasıyla da tahmini mâlikâne hasılı bulunabilir; ancak bu daha uzun zaman ister ve tecrübelerimize göre de burada kullandığımız ortalama tahminden fazla farklı sonuç vermezdi. Bu konuyu ayrıntılı olarak şurada tartıştık: M.Öz, "Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi", ss.231-232.

Tablo III: TT 90'a Göre (1554) Lâdik Kazâsı Gelirleri

Gel.Türü	Hasıl	H.Hüm.	Timar	Vakıf	Mülk	Diğer
Divânî	160.505	31.241	124.264	-	5000	-
Mâlikâne	81.930	-	11.100	55.680	15.150	-
Niyâbet	13.243	-	-	-	-	13243
Kasaba	27.006	-	-	-	27.006	-
Diğer	10.15	-	-	-	-	10150
Toplam	292.834	31.241	135.364	55.680	47.156	23393
Yüzde	100	10.67	46.22	19.02	16.1	7.99

*Mâlikâne gelirleri ve dolayısıyla mülk ve vakıfların payları buradaki tahminimizden biraz daha fazla olmuş olabilir. 'Diğer' kategorisi 2745 akçelik 'Etrâkiye' ve 7405 akçelik 'el-Müsellemiye' hasıllarından oluşmaktadır. TT 387'ye göre Padişah haslarında az bir artış görünüyor ama orada niyâbet hissesi açık bir biçimde havass-ı hümayuna yazıldı. Eğer TT 90'daki 13.243 akçelik niyâbet geliri de padişahın ise havass-ı hümayunun hissesi daha da artmış olmalıdır (Toplam gelirin yüzde 15 kadarı).

Tablo IV: 1576'da Lâdik Köyleri Gelirleri

Divânî Gelirleri: 198.080 Mâlikâne (tahmini): 94.500

Diğer: 23.682 **Toplam:** 316.262

	H.Hüm	H.M.Liva	Zea. ve tim.	Vakıf	Mülk	Belirsiz
Div.	42.500	17.037	147.645	3429	5500	5651
Mal.	-	-	4590	73.975	15.935	
Top.	42.500	17.037	152.235	77.404	21.435	5651
%	13.44	5.38	48.14	24.47	6.77	1.79

Divânî hisselerdeki öşürden hareketle mâlikâne geliri 110.000 akçe civarında çıkmaktadır. Bizim yukarıdaki hesabımız ise mâlikânenin divânî'nin yarısı olarak hesaplanmasıyla bulunmuştur (94.500 akçe). Bunu kullanmamızın sebebi vakıf ve mülklerin payını kolay ve kaba bir tahminle hesaplamaktır.

Nefs-i Lâdik gelirleri şöyledir: (Toplam 31.760) 8000 akçe boyahane, 8000 akçe tamga, 4000 akçe çayır, 200 akçe ? geliri, 6000 akçe mukataa-i bazar-ı galle geliri ve 1000 akçe beytü'l-mâl ve mâl-ı gâib ve mâl-ı mefkud ve yaya ve abd-ı abık geliri, 3000 akçe bād-ı hevâ vs., 500 akçe ihtisab, 100 akçe kovan resmi ve toplam 6 değirmenin 153 akçelik divânî geliri (merfu' olduğu için meyhane ve bozahane mukataaları gelirleri hesaba katılmamıştır). Ayrıca bu toplama dahil olmayan ve hass-ı hümayuna ait olan 10.000 akçelik bir çayır geliri de yazılmıştır (TK 34, v.113b).

Hem 1520 civarında hem de 1570'lerde Lâdik kazâsına baktığımızda mâlikâne-divânî sisteminin kendisini açık bir şekilde hissettirdiğini görmekteyiz. TT 90'a göre gelirlerin yüzde 35 kadarı, TK 34'e göre ise yaklaşık yüzde 30'u vakıf ve mülklere aitti. TK 34 için ürünlerden hareketle bulduğumuz tahminî mâlikâne gelirini (113.672 akçe ki bunun 99.792 akçesi vakıf ve mülk olarak tahmin edilmiştir.) esas alırsak bu oran yüzde 33'e çıkmaktadır. Barkan'ın da yerinde olarak belirttiği üzere bu orana ancak sistemin aslî şekliyle uygulandığı yerlerde rastlanmaktadır.²⁷

Sistemin yaygınlığının önemli bir göstergesi de yörede incelenen bütün defterlerde varlığını sürdüren 44 köyün statüsüdür. Bu köylerden 5 ta-

nesinin mâlikâne hissesinin 1520'lerde timar olarak tahsis edildiğini görüyoruz (Ustasaray, Görenler/Kürtler, Kafirviran, Mutemedlû, Kızılkilise, Yumaklu)²⁸; 7 köyün mâlikâne hissesi ise kısmen timar veya has olarak tahsis edilmiştir (Çepni, Kobuzcu, Başlamış, Kızıoğlu, Gülbulaş, Gömiviran/Güneviran, Güllalaş). Buna mukabil, 19 köyün mâlikânesi tamamen ve 11 köyün ki kısmen çeşitli vakıflara tahsis edilirken, 4 köy ve 2 mezraanın

27. Barkan, "Malikâne-Divânî Sistemi", s.167. Benzer bir durumu Vezirköprü yöresinde de tespit etmiştik. Krş. M.Öz, "Vezirköprü Yöresinde Mâlikâne-Divânî Sistemi", s.233

28. 1570'lerde bu köylerin vakfa ve mülke dönüştüğü görülüyor; bkz. TK 34, v.127b, 129a, 130a, 133b, 134b ve 135b.

mâlikânesi tamamen ve 5 köyünki de kısmen mülk olarak tasarruf edilmekteydi; ayrıca Ahmedsaray köyünün hem divânî hem de mâlikânesi Seyyid Zeynelabidin'in evlâdının eşkınlü mülkü idi.

Lâdik kazâsında sistemin bu müessiriyeti nasıl açıklanabilir? Burada mâlikâne-divânî sistemi ile ilgili olarak yukarıda açıklanan hususları hatırla tutarak ve vakıfların kimler tarafından tesis edildiği ve mülklerin sahiplerinin kimliği üzerinde durarak bir cevap arayacağız. Bunun için öncelikle yöredeki vakıf ve mülklerin bir listesini vermek uygun düşecektir. 1520 ile 1575-76 arasında fazlaca bir farklılık yoktur. Sadece bir iki hisse mülkten vakfa dönüşmüştür. Yine mâlikâne hissesi daha önce tımar olan Kızılkilise, Yumaklı, Mutemedlû ve Kürtler adlı köylerin bu defa mülk ve vakfa dönüştürüldüğü görülmektedir.²⁹ Ekte 1520 civarına ait genel bir tablo verilmiştir.

Burada ilk göze çarpan hususlardan birisi Lâdik köylerinin mâlikâne gelirlerinin önemli bir kısmının (takriben 13.000 akçe) Seyyid Ahmed-i Kebir'in ahfadının evlatlık vakfı oluşudur. Defterlerde Seyyid Ahmed sâhib-i hâl ve Seyyid Tâc olarak geçen bu kişinin Rifâî tarikatı kurucusu Ebu'l-Abbas Ahmed b. Ali er-Rifâî'nin torunu ya da müridlerinden/halifelerinden olduğu ve onunla karıştırılmamak için Seyyid Ahmed-i Küçek diye anıldığı anlaşılıyor. Kendisi her ne kadar muahhar tarihli bazı kaynaklarda ve günümüzde Seyyid Ahmed-i Kebir diye tanınıyorsa da Eflâkî ve İbn Battuta gibi çağdaş kaynaklarda Seyyid Ahmed-i Küçek diye anıldığı anlaşılmaktadır.³⁰

Yine bazıları aynı aile mensuplarının isimlerini çağrıştıran diğer Seyyid ailelerinin toplam 12.315 akçelik bir gelire evlatlık vakıf olarak tasarruf ettikleri ve aynı sülaleden Seyyid Zeynelabidin evlâdının³¹ bir köyün tamamına (7058 akçe) eşkınlü mülk olarak sahip bulunduğu dikkate alınırsa, seyyidlerin ve özellikle Seyyid Ahmed'in ailesinin burada çok eskiden kökleştiği ve Osmanlı Devleti'nin de onların geçmişten gelen bu hukuklarına riayet ettiği söylenebilir (Amasya'da valilik yapan şehzadelerin bu aile ile ilişkilerini araştırmak ilgi çekici olabilir).

Mülk sahipleri arasında bey ve çelebi ünvanlı kişilerin bulunması da bize bu yöredeki mâlikâne-divânî sisteminin Osmanlı öncesi kökleri hakkında ipuçları temin etmektedir. Bunların bir kısmının zamanla mülklerini satma veya vakfetme yoluna gittikleri de görülmektedir. Bu çerçevede Hüseyin Ağa ve Firuz Ağa adlı iki kişinin bazı hayratları dikkati çekiyor. Bu kişilerin Havza, Lâdik, Kavak vb. yerlerde bazı mâlikâne hisselerini satın alıp daha sonra vakfettikleri 1520 civarına ait defterlerden anlaşılıyor. Firuz Ağa Medresesinin Havza'da olduğu kesin; Hüseyin Ağa'nın ki de muhtemelen aynı yerde idi.

Yöre dışında bulunup Lâdik kazâsı köylerinden gelir temin eden diğer vakıflar Amasya'daki

Pervane Camii ile Osmancık'taki Mehmet Paşa İmareti'dir. Pervane Camii Lâdik'te 4 köyün malikâne gelirinin tamamına, 2 köyün malikâne gelirinin ise yansına mutasarrıftı. Bu gelirlerin de yansı câmi vakfına, yansı da cihet-i tevlîyete ayrılmıştı. Mehmed Paşa İmareti ise bir köyün mâlikâne gelirinin yarısına sahipti. Yörede ise kasaba merkezinde Seyyid Ahmed zaviyesi ve Seyyid İzzeddin Zaviyesi, Hacı Yunus Camii, Bülbül Hatun Camii³², kır kesiminde iki zaviye, 1 çeşme ve pınar vakfı ve 1 de genel vakıf bulunmaktaydı.

* * *

Lâdik kazası, çevresindeki bazı kazalar gibi, Osmanlı hakimiyeti öncesindeki özelliği ve buradaki yerel aristokrasinin Fetret devrinde Çelebi Mehmed'e sağladığı destek vb. dolayısıyla, mâlikâne-divânî sisteminin aslı şeklini muhafaza ettiği yerlerden biri olmuştur. Buradaki vakıf ve mülk gelirleri toplam kaza gelirinin yüzde 35'i civarındadır. Vakıf gelirlerinden Lâdik'teki bazı kuruluşların yanısıra Amasya, Havza ve Osmancık'taki bazı cami ve imaret vakıfları da yararlanıyordu. Yöredeki vakıf gelirinin mühim bir kısmı, Lâdik'te türbesi bulunan meşhur Rifâî şeyhi Seyyid Ahmed-i Kebir (aslında S.Ahmed-i Küçek)'in evlatlık vakfı ile aynı aileden olması muhtemel diğer bazı seyyidlerin evlatlık va-

29. TK 34'e göre bu köylerin mâlikâne gelirlerinin yansı Hacı Beğtimur Köyünde (Kavak kazasında) Abdurrahman Câmii ve buk'asına vakfedilmişti; bu köylerin malikâne hisselerinin diğer yansı ise mülk idi.

30. Krş. İsmail E.Erünsal-A.Yaşar Ocak, **Elvan Çelebi-Menâkıbu'l-Kudsiyye fi Menâsibi'l-Ünsiyye**, 2. bs., T.T.K., Ankara 1995, ss. XLIII-XLIV; Sadi Bayram, "Lâdik ve Seyyid Ahmed-i Kebir er-Rifâî Hazretleri", s.145 vd. Öte yandan Eflâkî'deki kayıtlar Seyyid Ahmed-i Küçek'in babası(?) Taceddin'in Mevlânâ, kendisinin ise Ulu Arif Çelebi ile çağdaş olduğunu gösterir (**Ariflerin Menkıbeleri**, çev. Tahsin Yazıcı, c.II, İstanbul 1989, s.131 ve 314-315). Taceddin'in Seyyid Ahmed Rifâî'nin oğlu olduğu yazılıdır. Buradaki Seyyid Ahmed'in Dede Garkın'ın çağdaşı olan Seyyid Ahmed-i Kebir olması muhtemel görünüyor (krş. Erünsal-Ocak, aynı yer). Bu kişi tarikat kurucusunun kızlarının (Fatma veya Zeynep'in) Ahmed adını taşıyan oğullarından biri olabileceği gibi halifelerinden de olabilir. Lâdik'teki Seyyid Ahmed-i Kebir veya Küçek bin Taceddin ise bunun torunudur. Tarikat kurucusu Ahmed er-Rifâî hk. bkz. M.Tahrallı, "Ahmed er-Rifâî", **TDV İslâm Ansiklopedisi**, 2. cilt, ss.127-130.

31. TT 387, s.369. H.Hüsameddin Ahmedsaray köyünde Zeynelabidin'in Rufâî tekkesi ve kârgir câmii olduğunu da yazıyor: **Amasya Tarihi**, c.1, Ankara 1986, s.316-17; S.Bayram, a.g.m., s.143.

32. Bülbül Hatun camii ve hamamı 1509'da yaptırıldığı halde (**Amasya Tarihi**, c.I, Ank.1986, 316-317), defterlerde bundan bahsedilmeyip Lâdik kasabasının divânî hissesinden hâlâ mülk imiş gibi bahsedilmesi, tahrir defterlerinde özellikle mülk sahiplerinin durumundaki değişmelerin bazen tam olarak yansıtılmadığı izlenimini vermektedir. Özellikle mülk sahibi olarak geçen kişilerin, aslında tahrir zamanında o yere mutasarrıf olan kişiler değil onların baba veya dedeleri olduğu kesindir. Bu durum bazen "hâliyâ evlâdı tasarrufunda" gibi ibârelerle belirtilir. Ayrıca TK 583'e göre kasabada 7'si cami, 1'i medrese vakfı olmak üzere toplam 12 vakıf daha mevcuttu (v.94a-b).

kıflarına tahsis edilmiştir. Amasya'da valilik yapan Osmanlı şehzadelerinin Lâdik'i yazlık olarak kullandığı ve II. Bayezid'in eşi (Şehzade Ahmed'in annesi) Bülbül Hatun'un, Lâdik kasabasının divânî hissesine önce mülkiyet üzere tasarruf ettiği ve ve sonra da bu geliri yaptırdığı câmi ve hamama vakfettiği görülmektedir.

Divânî gelirlerinin tamamına yakını ile *mâlikâne* gelirlerinin az bir kısmının timar, zeamet ve hass olarak verildiğini yukarıda belirtmiştik. Timar gelirleri toplam gelirin 1520'de yüzde 52 kadarnı teşkil ederken bu oran daha sonra yüzde

46 civarına düşmüş görünüyor. Bunun en anlaşılır sebebi ise 1576'da, daha önce rastlamadığımız *mirliva hassı* gelirleridir (yaklaşık yüzde 5). *Havass-ı hümayun* ise yöre gelirlerinin yaklaşık yüzde 10 kadarnı sahip iken bu oran 1576'da yüzde 13'e çıkmıştır. Sonuç olarak, *mâlikâne* hisselerinin tamamına yakını veya mülk, *divânî* hisselerinin tamamına yakını da timar, zeamet ve hass olarak tahsis edilmiş bulunan ve toplam gelirin yaklaşık yüzde 35'inin vakıf ve mülklerin tasarrufunda bulunduğu Lâdik kazasında *mâlikâne-divânî* sisteminin ideal örneklerinden birisini görmekteyiz.

EKLER

Tablo V: Lâdik Kazâsında Vakıflar (TT 387'ye göre, 1520)

Vakfın adı ve yeri	Gelir Kaynakları	Geliri
1. Evlâd-ı Seyyid Ahmed-i Kebîr, sâhib-i hal (Seyyid Tâc); bunların bir kısmının kimin tasarrufunda olduğu yazılıdır (Sitti Cihan Hatun Seyyid Kasım, Seyyid Mehmed, Seyyid Yahya Seyyid Hasan vb.	Nefs-i Lâdik t.m. K.Akpınar 1/2 m. K.Kobuzcu 3/4 m. K.Onuz m. K.Hayvalı t.m. K.Hasırcı t.m. K.Vakvak t.m. K.Cevgi	? 872 1550 4700 1423 1046 1121 3070
2. Evlâd-ı Sitti Hatun binti Seyyid Mahmud	K.Kızıoğlu 3/4 m.	862,5
3. Evlâd-ı Seydi Şemseddin ve Seydi Ali ve Sitti Hanım	K.Yarımcı t.m.	3154
4. V.ev., Seyyid Ahmed bin Seyyid Kasım ve gayrihüm	K.Eynekaraca t.m.	1472
5. V.ev., Seydi b.Sadrüddin ve gayrihüm	K.Kocaoğlu t.m.	3094
6. V.ev., Seyyid Yahya b. Zeynelabidin	K.Salur t.m.	2215
7. Evlâd-ı Ahi Kasım bin Ahi Bahaeddin	K.Başlamış 1,5/4 m.	722
8. V.ev., Derviş Musa tasarrufunda (zaviyedar)	Mezraa-i Manastır i.b.	200
9. Zaviye-i Seyyid İzzeddin (Lâdik'te)	K.Başlamış 1/4 m. K.İbi 1/2 m. K.Kavacık 1/2 m.	481 1037 473
10. Medrese ve câmi-i Hüseyin Ağa Türkânî	K.Şeyhlü 1/2 m. K.Kabacakoz 1/2 m. K.Esengeldi 1/2 m. K.Çiftlik t.m. K.İbi 1/2 m. K.Güneviran 2/3 m. K.Karapınar 2/3 m. K.Kavacık 1/2 m. K.Ağcakaya 2/3 m.	892 481,5 664,5 1563 1037 366,5 962,5 473 1036
11. Dede Zaviyesi (Şeyhlü köyünde)	Cemaat-i Dede	920
12. Câmi-i Pervane der Amasya (1/2 câmi, 1/2 cihet-i tevliyet şeklinde)	K.Cice t.m. K.Küpecik t.m. K.Hamid t.m. K.Gülbulas 1/2 m. K.Gülalaş 1/2 m. K.Çölmekçi t.m.	1028 1313 3308 428 130 1000 ?
13. Medrese-i Firuz Ağa (Havza'da)	K.Yenice 3/8 m. K.Karapınar 1/3 m. K.Ağcakaya 1/3 m.	692 962,5 518

Vakfı adı ve yeri	Gelir Kaynakları	Geliri
14. Mescid-i Hacı Yunus (Lâdik)	K.Yenice 1/4 m.	461.5
15. Vakf-ı âmm der tasarrufı Mevlana.....	K.Kemal t.m.	1691
16. Çeşme ve pınar-ı İsmail	K.Akpınar 1/2 m.	872
17. Zaviye-i Derinöz	Bu zaviyenin hasılı yazılmamış	
18. İmaret-i Mehmed Paşa (Osmancık'ta)	K.Boğaz 1/2 m.	1044.5

Kısaltmalar: m. mâlikâne; t. m. : tamam-ı mâlikâne; K.: Karye-i; V. ev.: evlatlık vakfı; i.b.: iki baştan.

Nefs-i Lâdik'in 1520'de 27.006 akçelik divânî geliri mülk olarak kayıtlıysa da gerçekte Bülbül Hatun'un 1509'da yaptırdığı cami ve hamama vakfedilmiştir. Nefs-i Lâdik'in mâlikâne geliri ise Seyyid Ahmet evlâdı vakfına ait olup muhtemelen onlar tarafından Seyyid Ahmed Zaviyesinin masrafları için kullanılmaktaydı.

Tablo VI: Mülkler ve Mülk Sahipleri (1520)

Mülk Sahibi	Köy	Gelir
1. Ahmed Çelebi b.Adil Beğ ve Hasan ve Hüseyin evlâd-ı Cüneyd Beğ Ahmed Çelebi b.Adil Beğ Ahmed ve Hüseyin ve Hasan ibn-i	Şeyhlü 1/2 m. Esengeldi 1/2 m. Kabacakoz 1/2 m.	892 664,5 481,5
2. Sitti (binti) Salih (ve Sitti-yi Fakra ? ve Sitti-yi Maşuk ? Seydi Hasan)	Boğaz 1/2 m. Alayundlu 1/2 m.	1044,5 953
3. Pirî Beğ (b.Ahmed Çelebi)	Alayundlu 1/2 m.	953
4. Hüsâm bin Polad	Velîyüddin 20/24 m. Cibal 1/2 m.	1967 592
5. Mentese ve Ali	Velîyüddin 2/24 m.	196.5
6. Receb	Velîyüddin 2/24 m.	196.5
7. Mehmed Çelebi bin Mahmud Çelebi ve Mustafa veled-i Şükrullah	Tatlucak t.m.	1735
8. İlyas bin Hızır	Yenice 1/4 m.	462.5
9. Hacı Yunus	Yenice 1/8 m.	231
10. Pir Çon Çelebi (bin Mahmud Çelebi) der dest-i Osman b. Pir Çon ve oğlu Mehmed ve Üveys bin Yusuf	Karamahmud t.m.	596
11. Evlâd-ı Seyyid Zeynelabidin (eşkünlü)	Ahmedsaray t.m.ve divânî	2390 4668
12. Verese-i Mentese ve Sultan	Mezraa-i Esen m.	?

Ayrıca hasıl miktarı verilmeyen 2 mezraanın mâlikâne hisseleri de mülk idi (birisı ebnâ-yı Hasan ve Ali ve diğerlerinin, öteki de Yakub ve Hamdi (7/8) ve Hızır kızı...(1/8)'in tasarrufunda).

1576'da bunlara ilâveten yukarıda anılan Yumaklı, Kızılkilise, Mutemedlü ve Kürtler köylerinin mâlikâne gelirlerinin yarısı mülk olmuştur. (1/8 kadarı (1161 akçe) Sevindik v. Hüseyin'in, 3/8'i (3484 akçe) Hacı...nın mülkü, kalan 4/8 (4645 akçe) ise Hacı Abdurrahman'ın Beğtimur köyündeki cami ve buk'ası vakfıdır (TK 34).